

MŁODA POLSKA

Nazwa epoki: nazwa symbolizuje okres, który cechuje się dużą liczbą nowych kierunków artystycznych, funkcjonują również określenia wskazujące najważniejsze tendencje tego okresu: modernizm (nowoczesność), neoromantyzm (powrót do idei romantycznych), dekadentyzm (poczucie schyłku cywilizacji)

Ramy czasowe: lata 90. XIX w. - 1918 r. (odzyskanie niepodległości)

POJĘCIA:

Dekadentyzm – postawa cechująca się skrajnym pesymizmem, poczuciem schyłkowości kultury, przeświadczeniem, że nic nie może uratować ginącego świata, perspektywa rodziła znużenie, zubożenie i bierność

Sztuka dla sztuki – sztuka nie musi już pełnić funkcji użytkowej ani być zrozumiała, powinna skupiać się sama na sobie i przedstawiać odczucia artysty

Chłopomania - miała źródło w romantycznej fascynacji ludem, w Młodej Polsce zainteresowanie wsią uwidoczniło się w przekonaniu, że chłop i kultura ludowa przechowują najcenniejsze cechy narodowe

Impresjonizm – nurt w sztuce postulujący utrwalenie ulotnego wydarzenia, charakteryzuje się nastrojowością, wywoływaniem doznań zmysłowo-uczuciowych poprzez stosowanie synestezji

Synestezja - przypisywanie wrażeń pochodzących z jednego zmysłu zmysłowi innemu (np. przekształcanie wrażeń słuchowych na wzrokowe)

Symbolizm – nurt głoszący, że niewyraźne można oddać za pomocą symbolu, stosowanie języka aluzyjnego, wieloznaczności

Ekspresjonizm - twórcy koncentrowali się na wyrażaniu emocji, napiętności, przeżyć, ukazywanie wewnętrznych przeżyć człowieka, stosowanie mocnych środków wyrazu takich jak groteska i przerysowanie

Katastrofizm – nieuchronny upadek cywilizacji, utwory pokazujące zagładę świata i człowieka, możliwe nawiązania do Apokalipsy św. Jana, nasycenie utworu tajemniczym językiem i symbolami

Naturalizm – kierunek dążący do realistycznego, autentycznego ukazania rzeczywistości, łącznie z jej ciemnymi stronami, w literaturze charakteryzuje się obiektywizmem w przedstawieniu fabuły, pokazywaniem, że życiem bohatera rządzą prawa biologiczne, autentyzm języka

FILOZOFIA:

Nietzscheanizm - życie jest najwyższą wartością, ludzkość musi odrzucić chrześcijaństwo, jednostka nie powinna poświęcać się dla społeczeństwa

Schopenhaueryzm – wola nigdy nie może być zaspokojona, co prowadzi do cierpienia, ból istnienia można złagodzić wyzbyciem się pragnień (nirwana) lub współczuciem dla innych cierpiących

Bergsonizm: intuicjonizm – prawdziwe poznanie nie dokonuje się poprzez rozum, ale przez intuicję

pęd życiowy - kosmiczna siła przenikająca naturę

CECHY LITERATURY:

- Dominacja liryki
- Ton pesymistyczny w nurcie dekadentkim
- Oddziałująca na różne zmysły odbiorcy
- Nie służąca żadnym celom (sztuka dla sztuki)
- Podejmująca tematy psychologiczne – obyczajowe, erotyczne, społeczne, narodowe
- Podkreślająca indywidualizm twórcy

MOTYWY W LITERATURZE:

Artysta - był przedstawiany jako dekadent, jednostka wybitna, obdarzona geniuszem, nierozumiana przez otoczenie, nie dbająca o akceptację, ratunku przed poczuciem bezsensu szukał w sztuce, alkoholu

Śmierć - śmierć lub buddyjska nirwana (stan bez cierpienia) mogły zakończyć odczuwanie doczesnego bólu istnienia

Wieś - przestrzeń przedstawiana jako opozycja wobec miasta - przyjazna człowiekowi, ale wymagająca wielkiego wysiłku (praca na roli), wolna od zepsucia wielkomiejskiego, zmagająca się z własnymi problemami, powierzchowna fascynacja wsią objawiła się jako chłopomania

Sprawy kraju – modernistyczne pokolenie zrozumiało, że byt narodowy został zagrożony, w epoce powstały utwory stanowiące rozrachunek z przyczynami narodowych klęsk, twórcy opisywali warunki życia prostego ludu, sytuacja ekonomiczna i społeczna tej grupy, brak zainteresowania ich losem ze strony bogatszych warstw społecznych stanowiła tematy utworów poetyckich i epickich

Miłość - ukazwana zwykle przez jej aspekt biologiczny, dla dekadentów była źródłem ucieczki od bólu istnienia, determinowała postępowanie bohaterów

Szatan – nabiera cech dekadenta, jest pogrążony w smutku, bierny, bezsilny, może być też buntownikiem skrywającego wewnątrz swoje prawdziwe oblicze

Natura - przynosiła ukojenie zagubionej i pełnej zwątpienia duszy, była źródłem przeżyć estetycznych i mistycznych, twórcy pokazywali związek człowieka z przyrodą i jej rytmem

Miasto – miejsce, gdzie egzystencja naznaczona jest biedą, cierpieniem i marazmem, miasto było siedliskiem zła, rozpusty i bezprawia, zostało skontrastowane z sieliskością wsi

TYPY BOHATEROW:

Bohater	Charakterystyka
dekadent	- Zniechęcony, pozbawiony motywacji do działania, bierny - Przekonany o kryzysie cywilizacji - Ucieczki szuka w hedonizmie, alkoholu, erotyce
artysta	- Samotny, wynoszący się poza przeciętność - Swoją odrębność podkreśla strojem - Poszukuje prawdziwych wartości - Gardzi mieszczaństwem
filister	- Mieszczanin skupiony na zdobywaniu majątku - Niezainteresowany sztuką - Hołdujący przyziemnym rozrywkom - Podwójna moralność
społecznik	- Poświęca życie w walce z biedą, niesprawiedliwością społeczną - Zdobyte w wielkim trudzie wykształcenie wykorzystuje jako kapitał w przyszłej pracy - Poświęca się na rzecz pracy
chłop	- Przywiązany do ziemi - Hołdujący tradycji, kultywujący obyczaje - Przestrzegający kodeksu społecznego

	- Religijny - Skłonny do awantur, pewny siebie
--	---

KAZIMIERZ PRZERWA - TETMAJER:

Tematyka:

- Jako sztandarowy młodopolski poeta wprowadzał do twórczości nastroje "końca wieku", schyłkowości, znużenia życiem, a także ideę sztuki jako jedyne uzasadnienia ludzkiej egzystencji, były to wątki związane z filozofią Schopenhauera
- Rozwinął i odświeżył lirykę erotyczną, wzbogacając ją o motywy związane z ciałem i miłością zmysłową
- Zastosował impresjonistyczne obrazowanie, ukazując chwilowe i zmienne widoki natury, był mistrzem nastrojowych pejzaży, w których obrazy przyrody bardziej przedstawiały wrażenia obserwatora niż kształty opisywanej rzeczywistości

JAN KASPROWICZ:

W jego twórczości można wyróżnić 3 okresy:

Naturalistyczny	Symboliczny	Klasycyzujący
Kasprowicz był uwrażliwiony na nędzę i ciężkie życie chłopów, z powodu własnych doświadczeń, początkowo w jego twórczości dominowały problematyka społeczna i naturalizm	Problematykę społeczną w jego twórczości zastąpiła psychologia jednostki, nastrojowość, później do głosu dochodziła refleksja filozoficzna i moralna, której ton nadawał przekonanie o tym, że cywilizacja zmierza ku zagładzie	Kasprowicz zaczął stopniowo wracać do równowagi, do jej odzyskania przyczyniło się uporządkowanie spraw osobistych i odnalezienie spokoju w kontemplacji górskiej przyrody, poeta przyjął postawę franciszkańską, opiewał piękno przyrody i zwykłe życie prostych ludzi

LEOPOLD STAFF:

W jego twórczości splatało się kilka nurtów:

Nietzscheański - Staff przejął z twórczości Nietzschego idee woli mocy, autokreacji, przełamywania własnych słabości

Dekadencki - twórczość Staffa odzwierciedla typowe dla tej epoki nastroje bierności, zniechęcenia, smutku i melancholii

Franciszkański - w wielu wierszach Staffa można odnaleźć echa lektury Kwiatków św. Franciszka, przyjmuje w tych utworach postawę pokory, pochwały prostego życia, radości z obcowania z naturą

Klasycyzujący - Staff biegle posługiwał się kilkoma językami, interesował się kulturą antyczną, filozofią, literaturą i sztuką, w jego wierszach można znaleźć przywiązanie do tradycji oraz złoty środek